



UDRŽITELNÁ SPOTŘEBA A VÝROBA

Udržitelný růst je jedním z hlavních cílů Evropské unie (EU). Vzhledem k celosvětovému nedostatku přírodních zdrojů je hlavní výzvou, před níž stojí výrobci i spotřebitelé, „s méně zdroji dosáhnout více“. Aby se v době prudkých klimatických změn a rostoucí poptávce po energii EU této výzvě postavila, zavedla celou škálu politik a iniciativ, jejichž cílem je udržitelná spotřeba a výroba. Měly by zlepšit celkovou environmentální výkonnost výrobků v průběhu celého životního cyklu, podnítit poptávku po lepších výrobcích a výrobních technologiích a pomoci spotřebitelům činit informovaná rozhodnutí. Na základě Zelené dohody pro Evropu a zejména pak nového akčního plánu EU pro oběhové hospodářství byla oznámena nová legislativní iniciativa, jejímž cílem je zajistit, aby byly výrobky vhodné pro klimaticky neutrální oběhové hospodářství účinně využívající zdroje.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 191 až 193 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

VÝSLEDKY

A. Akční plán pro udržitelnou spotřebu a výrobu (SCP)

V červenci 2008 představila Komise soubor opatření a návrhů týkajících se SCP a udržitelné průmyslové politiky ([COM\(2008\)0397](#)), jejichž cílem bylo zlepšit vliv výrobků na životní prostředí v průběhu celého jejich životního cyklu, zvýšit informovanost spotřebitelů a jejich poptávku po udržitelném zboží a udržitelných výrobních technologiích, podpořit inovace v průmyslu EU a zabývat se mezinárodními aspekty. Tyto návrhy vycházejí ze stávajících politik EU a zároveň je doplňují. Akční plán SCP vedl k iniciativám v těchto oblastech: rozšíření směrnice o ekodesignu, revize nařízení o ekoznačce, revize nařízení o systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (EMAS), právní přepisy v oblasti ekologických veřejných zakázek, Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje a Akční plán pro ekologické inovace (viz níže). Tyto nástroje jsou nedílnou součástí obnovené strategie EU pro udržitelný rozvoj, jejíž přezkum v roce 2009 posílil dlouhodobé odhodlání EU plnit cíle udržitelného rozvoje, přičemž byl zároveň uznán význam posílení spolupráce s partnery mimo EU, např. prostřednictvím marrákešského procesu OSN.

B. Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje

V návaznosti na stěžejní iniciativu strategie Evropa 2020 v oblasti účinného využívání zdrojů, která vyzývá k vypracování strategie za účelem definování střednědobých



a dlouhodobých cílů v oblasti účinného využívání zdrojů a cest, jak těchto cílů dosáhnout, byl v roce 2011 zaveden Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje. Jsou v něm navrženy způsoby, jak zvýšit produktivitu zdrojů a oddělit hospodářský růst od využívání zdrojů a od jeho dopadů na životní prostředí ([2.5.6, Účinné využívání zdrojů a oběhové hospodářství](#)).

C. Ekoznačky a označování energetickými štítky

Ekoznačky poskytují klíčové informace, které spotřebitelé umožňují činit informovaná rozhodnutí. Evropská ekoznačka představuje dobrovolný režim, který byl vytvořen v roce 1992 s cílem podporovat podniky, aby uváděly na trh výrobky a služby, které splňují určitá ekologická kritéria. Stanovení a přezkum kritérií provádí Výbor Evropské unie pro ekoznačku, který je rovněž odpovědný za související požadavky týkající se hodnocení a ověřování. Výrobky a služby, jimž byla udělena ekoznačka, jsou označeny logem s motivem květiny, podle něhož je mohou spotřebitelé – včetně veřejných a soukromých odběratelů – snadno identifikovat. Touto značkou byly dosud oceněny čisticí prostředky, spotřebiče, papírové výrobky, oděvy, výrobky pro domácnost a zahradu, maziva a služby, jako je např. ubytování turistů. Kritéria pro udělení ekoznačky se nezakládají na jednom jediném faktoru, nýbrž na studiích, které analyzují dopad výrobku či služby na životní prostředí v průběhu jejich celého životního cyklu. Cílem revize [nařízení o ekoznačce z roku 2008 \(nařízení \(ES\) č. 66/2010\)](#) bylo podporovat využívání dobrovolného systému ekoznačky snížením nákladů a byrokratické zátěže, které jsou s uplatňováním příslušných pravidel spojeny. Dne 30. června 2017 Komise předložila závěry svého hodnocení („kontroly účelnosti“) nařízení o ekoznačce. Došla v něm k závěru, že je nařízení důležité, v širokém měřítku soudržné a že zajišťuje přidanou hodnotu EU. Došla však rovněž k tomu, že toto nařízení je účinné částečně (neboť umožňuje posílenou environmentální účinnost v případě výrobků, které nesou toto označení, nicméně kritéria nemusí být dostačující a u některých výrobků je využívání označení stále nízké) a částečně efektivní (neboť náklady spojené s dodržováním mohou představovat v některých případech překážku pro účast).

Směrnici 92/75/EHS byl zaveden celoevropský systém uvádění spotřeby energie spotřebičů pro domácnost (bílé zboží) na štítcích, díky němuž si potenciální spotřebitelé mohou podle štítků a informačních prospektů přiložených k výrobku zjistit spotřebu energie všech dostupných modelů. Od svého zavedení v roce 1995 se energetický štítek EU stal široce uznávaným a respektovaným vodítkem pro výrobce a spotřebitele. V červnu 2010 byla revidována směrnice o energetických štítcích (2010/30/ES) s cílem rozšířit oblast její působnosti na širší škálu výrobků, včetně energetických spotřebičů a dalších výrobků spojených se spotřebou energie. Dne 15. července 2015 Komise navrhla návrat k jednotné stupnici od A do G. Nové požadavky na označování jednotlivých skupin výrobků byly zavedeny v rámci [nařízení \(EU\) 2017/1369 ze dne 4. července 2017](#), kterým se stanoví rámec pro označování energetickými štítky a zrušuje směrnice 2010/30/EU. Konkrétně pak od roku 2021 dochází u pěti skupin výrobků (chladničky, myčky, pračky, televizní přístroje a lampy) ke změně stupnice: výrobek označovaný energetickou třídou A+++ ponese po změně stupnice například označení třídy B, aniž by došlo ke změně jeho spotřeby energie. Třída A bude na začátku ponechána prázdná, aby se ponechal prostor pro modely s větší energetickou



účinností. To spotřebitelům umožní, aby byli schopni jednoznačněji rozlišovat výrobky s největší energetickou účinností.

D. Ekodesign

Směrnice o ekodesignu zajišťuje technická vylepšení výrobků. Revize směrnice 2005/32/ES z roku 2009 ([směrnice 2009/125/ES](#)) rozšířila její působnost i na jiné výrobky spojené se spotřebou energie, než jsou energetické spotřebiče; jedná se o výrobky, u nichž nedochází ke spotřebě energie při jejich používání, mají však nepřímý vliv na spotřebu energie, jako např. zařízení využívající vodu, okna či izolační materiály. V roce 2012 Komise zveřejnila přezkum směrnice 2009/125/ES, v němž dospěla k závěru, že není třeba bezprostřední revize směrnice o ekodesignu či rozšíření jejího rozsahu na výrobky, které nejsou spojeny se spotřebou energie.

E. Systém řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (EMAS)

Systém EMAS je nástrojem, který podnikům a jiným organizacím umožňuje vyhodnocovat vliv jejich činnosti na životní prostředí, podávat o něm zprávy a omezovat jej. Tento systém mohou podniky využívat od roku 1995, původně byl však vyhrazen pouze pro podniky působící v průmyslových odvětvích. Od roku 2001 je však systém EMAS přístupný všem odvětvím hospodářství, včetně veřejných a soukromých služeb. V roce 2009 bylo [nařízení o EMAS \(\(ES\) č. 1221/2009\)](#) revidováno a pozměněno, a to s cílem dále motivovat organizace k registraci v systému EMAS. Tato revize nařízení EMAS zlepšila použitelnost a důvěryhodnost systému a posílila jeho viditelnost a dosah. V roce 2017 byly změněny přílohy I, II a III nařízení o EMAS s cílem zahrnout změny související s revizí normy ISO 14001:2015. Nařízení (EU) 2017/1505, kterým byly tyto přílohy změněny, vstoupilo v platnost dne 18. září 2017.

F. Zelené veřejné zakázky (Green public procurement – GPP)

Zelené veřejné zakázky (GPP) jsou dobrovolnou politikou, která podporuje veřejné orgány při nákupu výrobků, služeb a prací se sníženým dopadem na životní prostředí. Koncept GPP se v uplynulých letech dočkal značného uznání jako užitečný nástroj, jímž lze směřovat trh k ekologičtějším výrobkům a službám a snižovat environmentální dopad činností veřejných orgánů. Členské státy provádějí GPP prostřednictvím národních akčních plánů. Dvě směrnice týkající se veřejných zakázek přijaté v roce 2004 (směrnice 2004/18/ES a 2004/17/ES) byly první, které obsahovaly konkrétní odkazy na možnost začlenit do postupů pro zadání zakázky environmentální aspekty, např. zahrnutím environmentálních požadavků do technických specifikací, použitím ekoznaček či uplatněním kritérií založených na environmentálních charakteristikách. Tři směrnice přijaté v únoru 2014 jako součást reformy zadávání veřejných zakázek v rámci aktu o jednotném trhu – [směrnice 2014/24/EU](#) (klasická směrnice), [2014/25/EU](#) (směrnice o veřejných službách) a [2014/23/EU](#) (směrnice o udělování koncesí) – zjednoduší příslušné postupy, neboť zlepší podmínky, za nichž mohou podniky inovovat, a podpoří širší využití zelených veřejných zakázek, a tím podpoří přesun k nízkouhlíkovému hospodářství účinně využívajícímu zdroje.

V roce 2008 Komise zveřejnila [sdělení nazvané Zadávání veřejných zakázek v zájmu lepšího životního prostředí \(COM\(2008\)0400\)](#), které stanovilo řadu opatření nutných v zájmu podpory členských států a jednotlivých zadavatelských orgánů při zavádění



GPP. V důsledku toho byla jako součást dobrovolného přístupu ke GPP vypracována kritéria EU pro GPP. K dnešnímu dni bylo publikováno 21 souborů kritérií pro vybraná odvětví, jako je doprava, kancelářské vybavení IT, čisticí prostředky a služby, stavebnictví, tepelná izolace, výroby a služby v oblasti zahradnictví.

G. Akční plán pro ekologické inovace (EcoAP)

EcoAP, který Komise zahájila v prosinci 2011, je nástupcem Akčního plánu pro environmentální technologie (Environmental Technologies Action Plan – ETAP) ([COM\(2004\)0038](#)) a vychází ze zkušeností, které byly při provádění tohoto dřívějšího plánu získány. ETAP byl zaměřen na oživení rozvoje, využívání environmentálních technologií a zlepšení konkurenceschopnosti Evropy v této oblasti.

EcoAP je spojen zejména se stěžejní iniciativou strategie Evropa 2020 v oblasti inovací. Jeho cílem je rozšířit zaměření politik v oblasti inovace směrem k zeleným technologiím a ekologickým inovacím a zvýraznit úlohu politiky v oblasti životního prostředí jako faktoru hospodářského růstu. Zaměřuje se také na konkrétní překážky a příležitosti v oblasti ekologických inovací – zejména na ty, které nespádají pod obecnější politiky v oblasti inovací.

EcoAP je širokým politickým rámcem, který může být financován z různých zdrojů. V letech 2014–2020 bude hlavním zdrojem podpory program Horizont 2020. Mezi další zdroje patří evropské strukturální a investiční fondy, jako je Evropský fond pro regionální rozvoj, program LIFE pro činnost v oblasti životního prostředí a klimatu, program COSME a společná zemědělská politika. Významná část finančních prostředků, jež budou moci využít podniky činné v oblasti ekologických inovací, bude pocházet z nových finančních nástrojů vytvořených Komisí, které mají podnikům nabídnout kapitálové a dluhové nástroje.

V posledních letech se mnoho cílů plánu EcoAP spojilo v rámci koncepce oběhového hospodářství, tj. hospodářství, které se učí z přírody a neplýtvá žádnými zdroji. Ekoinovace jsou klíčem k realizaci mnoha aspektů oběhového hospodářství: symbióza hospodářských odvětví a ekologie, koncepce „od kolébky ke kolébce“ a nové inovativní modely podnikání atd. (viz Fakta a čísla [2.5.6](#) o účinném využívání zdrojů a oběhovém hospodářství).

H. Legislativní iniciativa týkající se politiky udržitelných výrobků

Na základě Zelené dohody pro Evropu a zejména pak [nového akčního plánu EU pro oběhové hospodářství](#), který Komise předložila v březnu 2020, byla oznámena nová legislativní iniciativa týkající se politiky udržitelnosti výrobků, jejímž cílem je zajistit, aby byly výrobky vhodné pro klimaticky neutrální oběhové hospodářství účinně využívající zdroje, snížit odpad a dosáhnout toho, aby se výkonnost výrobků, které mají z hlediska udržitelnosti nejlepší výsledky, stala normou. Tato legislativní iniciativa plánovaná na poslední čtvrtletí roku 2021 bude zahrnovat revizi směrnice o ekodesignu, která rozšíří její působnost i mimo výrobky spojené se spotřebou energie, a návrh dalších legislativních opatření. Bude rovněž řešit problém přítomnosti škodlivých chemických látek v produktech, jako je elektronika a vybavení IKT, textil, nábytek, ocel cement a chemické látky. Tato iniciativa bude rozvíjena v úzké koordinaci s dalšími iniciativami oznámenými v rámci akčního plánu EU pro oběhové hospodářství, zejména iniciativami týkajícími se posílení práv spotřebitelů v souvislosti



se zelenou transformací a odůvodnění environmentálních požadavků za použití metody stanovení environmentální stopy organizace. Společně budou tyto iniciativy usilovat o vytvoření soudržného politického rámce, na základě něhož by se udržitelné zboží, služby a obchodní modely staly normou a zlepšila by se udržitelnost spotřebních návyků.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament při mnoha příležitostech vyjádřil podporu Akčnímu plánu pro udržitelnou spotřebu a výrobu a jeho součástí. Při revizi směrnice o ekodesignu v roce 2009 Parlament úspěšně posílil koncepci analýzy životního cyklu, a zejména pojem účinného využívání zdrojů a materiálu. Také se mu podařilo vložit do textu podrobná ustanovení o malých a středních podnicích a informování spotřebitelů. Rovněž významně podpořil rozšíření oblasti působnosti směrnice, aby se tak vztahovala i na výrobky spojené se spotřebou energie.

Parlament hraje významnou úlohu při postupném začleňování ustanovení umožňujících „zelenější“ zakázky do směrnic o veřejných zakázkách. Při poslední revizi těchto směrnic v roce 2014 Parlament mimo jiné podpořil to, aby bylo do postupů pro zadání zakázky zavedeno nové kritérium „hospodářsky nejvýhodnější nabídky“. Toto veřejným orgánům umožní klást větší důraz na kvalitu, environmentální aspekty, sociální aspekty a inovace, přičemž budou zároveň stále moci zohledňovat u předmětu zakázky cenu a náklady životního cyklu.

Dne 19. dubna 2004 Parlament přijal rozhodnutí o vytvoření systému environmentálního řízení (EMS) v souladu se systémem EMAS. Dne 24. ledna 2006 podepsal Parlament prohlášení EMAS, v němž se zavázal, že zajistí, aby jeho aktivity byly v souladu se současnými osvědčenými postupy v oblasti řízení z hlediska životního prostředí. V roce 2007 získal certifikaci podle normy ISO 14001:2004 a byl registrován v systému EMAS. Na základě systému EMAS Parlament dne 16. prosince 2019 přijal rozhodnutí o tom, že do roku 2024 sníží ve srovnání s hodnotami v roce 2006 emise skleníkových plynů na osobu nejméně o 40 %, a také řadu dalších ukazatelů výkonnosti v oblasti klimatu, včetně emisí skleníkových plynů z osobní dopravy, využití energie z obnovitelných zdrojů, spotřeby plynu, topných olejů a elektřiny atd. Z údajů EMAS za rok 2019 vyplývá, že se emise skleníkových plynů Parlamentu na osobu snížily již o 37,7 %.

Parlament rovněž uplatňuje politiku zelených veřejných zakázek. V červnu 2017 [Parlament zveřejnil studii o GPP](#), která se zabývá stávajícím využitím a možnostmi v oblasti GPP v EU, a to s ohledem a v návaznosti na akční plán EU pro oběhové hospodářství vypracovaný Komisí. Tato studie určila environmentální přínosy pro občany i pozitivní účinky na zaměstnanost a celkové hospodářství na evropské úrovni.

EcoAP Parlament přivítal ve svém usnesení ze dne 17. října 2013. Zdůraznil možné synergické účinky ekologických inovací v oblasti tvorby pracovních míst, ochrany životního prostředí a snižování hospodářské závislosti. Dále byl v usnesení zdůrazněn průřezový politický charakter ekologických inovací a potřeba promítat ekologické inovace do všech oblastí politiky. V této souvislosti Parlament přivítal možnosti financování ekologických inovací v rámci programů Horizont 2020, COSME a LIFE a



v rámci společné zemědělské politiky a zdůraznil úlohu rodících se finančních nástrojů EU jako vektorů stěžejních iniciativ strategie Evropa 2020 v oblasti Unie inovací a Evropy účinně využívající zdroje.

Během jednání o víceletém finančním rámci 2014–2020 vyzýval Parlament k navýšení dlouhodobého rozpočtu EU pro toto období, a to s ohledem na ambiciózní cíle stanovené ve strategii Evropa 2020 pro udržitelný růst a pracovní místa. Při jednáních o konkrétních programech se Parlamentu podařilo dosáhnout toho, aby byly ekologické inovace zahrnuty mezi investiční priority způsobilé k financování z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Parlament rovněž dne 13. června 2017 přijal legislativní [usnesení týkající se zjednodušení označování](#) domácích spotřebičů uvádějícího spotřebu energie zavedením stupnice A až G, čímž spotřebitelům umožnil, aby si vybírali výrobky s nižší spotřebou energie a snížili své výdaje na energii.

Ve svém [usnesení ze dne 4. července 2017 o delší životnosti výrobků: přínosy pro spotřebitele a společnosti](#), Parlament vyzval Komisi, aby zlepšila informace o trvanlivosti výrobků zavedením dobrovolné evropské značky, jež by zejména zahrnovala trvanlivost a ekodesign výrobku, možnosti jeho modernizace v souladu s technickým pokrokem a jeho opravitelnost.

Ve svém [usnesení ze dne 31. května 2018](#) o provádění směrnice o ekodesignu (2009/125/ES) Parlament vyzval Komisi, aby s ohledem na významnou přidanou hodnotou EU v oblasti právních předpisů poskytla na proces ekodesignu dostatečné zdroje. Požádal také Komisi, aby posoudila, zda by stávající metodika pro ekodesign mohla být kromě výrobků spojených se spotřebou energie použita i pro jiné kategorie výrobků, a aby případně předložila návrhy nových právních předpisů.

Ačkoliv Parlament v rámci systému EMAS již v roce 2016 dosáhl uhlíkové neutrality na základě 100% kompenzace svých emisí, které nemůže odstranit, ve svém [usnesení ze dne 14. května 2020](#) Parlament uvedl, že půjde příkladem, a pověřil své předsednictvo, aby vytvořilo strategii pro dosažení uhlíkové neutrality do roku 2030 prostřednictvím vnitřních opatření (bez kompenzací). [Studie Parlamentu](#) týkající se uhlíkové neutrality, která byla zveřejněna v září 2020, popisuje krátkodobá, střednědobá a dlouhodobá opatření v oblasti snižování emisí skleníkových plynů, která by Parlamentu umožnila drastickým způsobem snížit svou uhlíkovou stopu za účelem dosažení uhlíkové neutrality do roku 2030.

Georgios Amanatidis
01/2021

